

ELINKEINORAKENTTEEN MUUTOSTEN TARKASTELUA TYÖTAPATURMAVAKUUTTAMISEN NÄKÖKULMASTA

**Tapaturmavakuutuskeskuksen
analyyseja nro 6**

29.7.2016

ELINKEINORAKENTEEN MUUTOSTEN TARKASTELUA TYÖTAPATURMAVAKUUTTAMISEN NÄKÖKULMASTA

TEKSTI: MIKA TYNKKYNE JA TARU MANSIKKA, TAPATURMAVAKUUTUSKESKUS

Talouden toimialarakenteen kehitys tulee haastamaan myös työtapaturmavakuutusjärjestelmää monella tavalla. Palveluihin luokiteltavien toimintojen osuuden kasvu tulee jatkumaan edelleen, mikä muokkaa myös tapaturmavakuuttamisen toimintaympäristöä. Muutosten huomioiminen on välttämätöntä työtapaturmavakuutusjärjestelmän toimivuuden, elinvoimaisuuden ja hyväksyttävyyden varmistamiseksi myös tulevaisuudessa. Varauduttaessa toimialarakenteen muuttumisesta aiheutuviin toimintaympäristön muutoksiin on oltava rohkeutta tarkastella kriittisesti koko järjestelmän perusteita.

Toimialarakenteen muutos vaikuttaa väistämättä töiden luonteen ja vakuutettujen riskien profiilin muutokseen. Palvelualoille tyypillisten työturvallisuusriskien luotettava arviointi ja hallinta edellyttävät erilaisia valmiuksia kuin mihin alkutuotannon ja jalostuksen toimialoilla on totuttu. Toimialarakenteen lisäksi myös yritysten kokoluokkarakenne tulee muuttumaan. Työvoimaintensiivinen palvelusektori luo erityisesti pien- ja mikroyrityksille entistä enemmän liiketoimintamahdollisuuksia. Itsensä työllistäneiden osuuden kasvu johtaa väistämättä tilanteeseen, jossa yhä useampi työllinen ei kuulu lakisääteisen työtapaturmavakuutuksen piiriin. Tällaisessa tilanteessa voi nousta jälleen ajankohtaiseksi kysymykseksi tarpeet turvan kattavuuden uudelleen tarkasteluun. Merkittävät muutokset työturvallisuuteen ja -terveyteen vaikuttavissa työympäristöolosuhteissa johtaa väistämättä myös työperäisten sairauksien profiilin muutokseen ja jopa uudentyyppisten sairauksien ilmenemiseen. Tästä voi seurata paineita tarkastella kriittisesti myös nykylainsäädännön mukaisia ja vakiintuneita työtapaturmavakuutuksen etuuksia ja korvausrusteita.

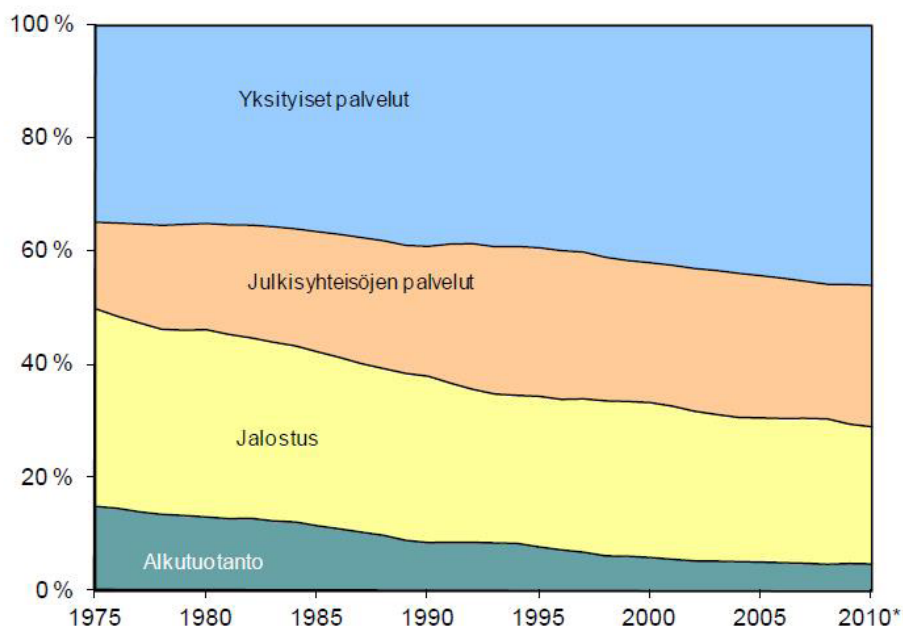
ALKUTUOTANNOSTA ICT- JA PALVELUYHTEISKUNTAAN

Suomen kansantalouden toimialarakenne on muuttunut merkittävästi viimeisen sadan vuoden aikana. Muutos on ollut kiihtyvää ja erityisen nopeaa toisen maailmansodan jälkeen, kun pääosin alkutuotantoon perustuva talous koki ensin teollisen ja myöhemmin informaatioteknologisen vallankumouksen. Alkutuotannosta siirryttiin nopeasti metsä- ja metalliteollisuuteen perustuvaan teollisuuteen ja siitä edelleen informaatioteknologian tuotteita tuottavaksi kansantaloudeksi alle 50 vuodessa. Samalla palvelutoimialojen merkitys työllistäjänä on jatkuvasti kasvanut.

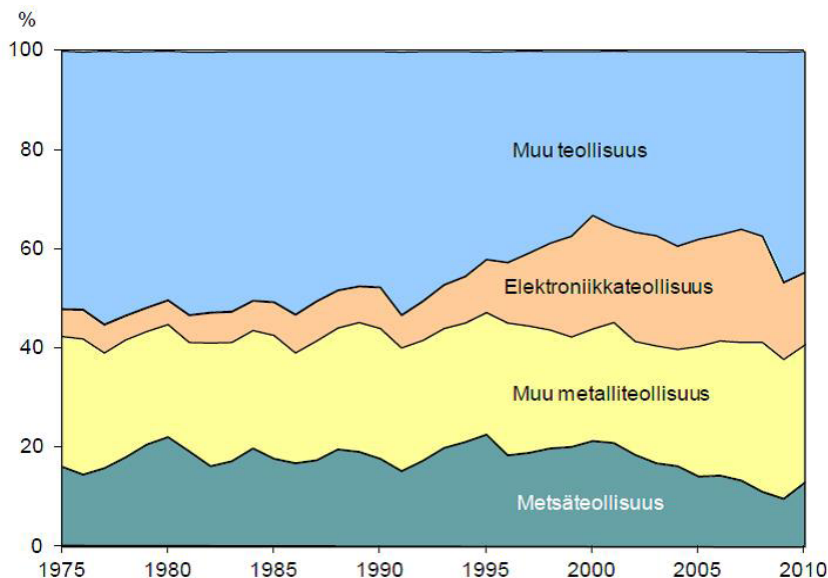
Alkutuotannon osuus bruttokansantuotteesta on supistunut jalostuksen ja erityisesti palveluiden osuuksien kasvaessa. Suomessa toteutunut tuantorakenteen muutos on hyvin samankaltainen kuin muissa länsimaissa (Ahokas 2011). Kangasharju ym. (2011) mukaan palvelujen osuus työllisistä on kasvanut 35 vuoden aikana (1975–2010) 20 prosenttiyksikköä. Samaan aikaan alkutuotannon sekä jalostustoiminnan työllisyysosuudet

laskivat yli 10 prosenttiyksikköä. On kuitenkin huomattava, että toiminnan luonteesta (työvoimavaltaisuus) johtuen palvelutoimialojen osuus kokonaistyöllisyydestä on ollut yli 50 % jo 1970-luvun puolivälistä lähtien (Kangasharju ym. 2011).

Päätoimialasektoreiden välisten muutosten lisäksi merkittäviä muutoksia on toteutunut myös niiden sisällä: esimerkiksi elektroniikkateollisuuden osuus koko toimialan arvonlisäyksestä kasvoi merkittävästi 1990-luvun alussa. Terveystieteiden ja sosiaalipalvelut nousi suurimmaksi palvelusektorin toimialaksi jo 1990-luvun alussa työllisten osuudella mitattuna. Kiinteistö- ja liike-elämän palvelut on noussut tässä tarkastelussa jo kolmanneksi, lähelle kaupan alaa, joka oli ylivoimaisesti suurin työllistäjä palvelusektorilla vielä 1970- ja 1980-luvuilla. Toimialan voimakasta kasvua selittää erityisesti teollisuusyritysten keskittyminen ydintoimintoihinsa ulkoistamalla ns. tukitoiminnot niihin erikoistuneille palveluyrityksille.

Kuva 1. Alkutuotannon, jalostuksen ja palvelujen osuudet kansantalouden työllisyydestä vuosina 1975–2010. Kuva kopioitu teoksesta Kangasharju ym. 2011.

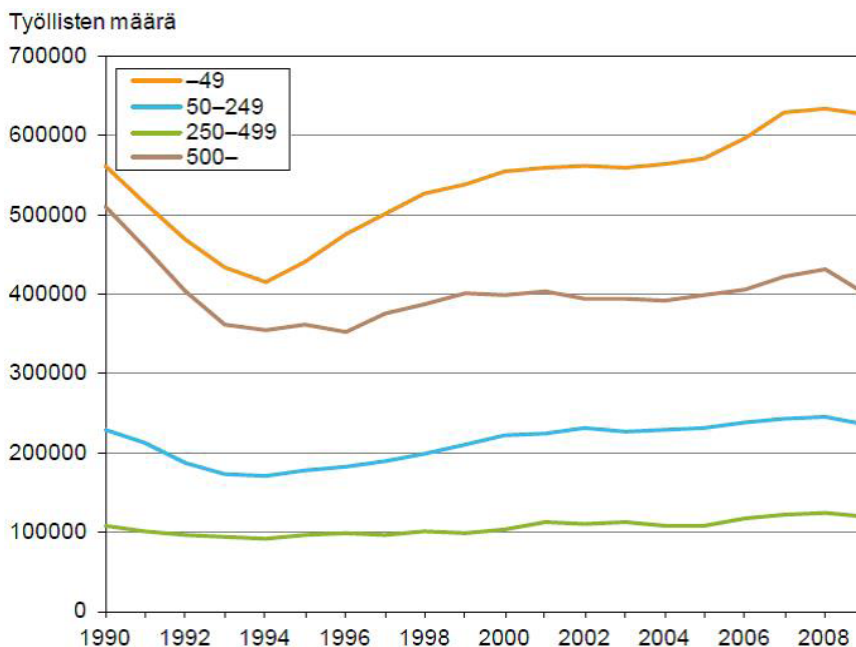

Kuva 2. Päätoimialojen osuudet teollisuuden arvonlisäyksestä vuosina 1975–2010. Kuva kopioitu teoksesta Kangasharju ym. 2011, 33.

PIENTEN YRITYSTEN OSUUS KASVUSSA

Suomesta hävisi 1990-luvun alussa koetun laman myötä 20 % (=33 000 kpl) kaikista yrityksistä vuosien 1991–1994 välisenä aikana. Lamaa edeltänyt taso saavutettiin uudestaan vasta vuonna 1998. Vuonna 2009 yrityksiä oli yli 320 000 – merkittävän osan kasvusta tosin selittää tilastointimuutos, jonka myötä myös alkutuotannon yritykset lasket-

tiin mukaan tilastoon vuodesta 2007 lähtien. Työllistäjänä suuryritykset eivät ole vielä saavuttaneet 1990-luvun alun tasoa. Pienten (henkilöstön vahvuus <50) yritysten merkitys työllistäjänä on siis kasvanut jatkuvasti viimeisten 20 vuoden aikana.

Kuva 3. Yritysten työllisten määrä henkilöstön suuruusluokan mukaan vuosina 1990–2009 ilman maatalousyrityksiä. Kuva kopioitu teoksesta Kangasharju ym. 2011.

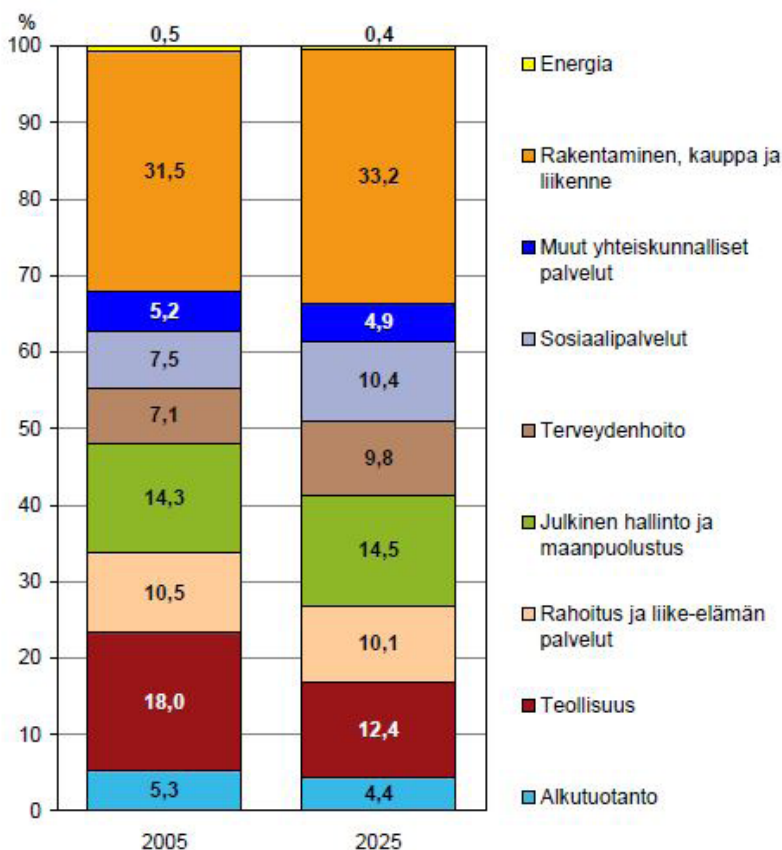
TYÖVOIMAN KYSYNTÄRAKENNE TULEE MUUTTUMAAN MERKITTÄVÄSTI

Suomen kansantalouden rakenteellista kehitystä vuosina 2012–2030 tutkittiin 2010-luvun alussa laaja-alaisesti neljän eri ministeriön toimeksiantosta Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen (VATT) johdolla. Tutkimushankkeessa laadittiin ns. perusuran lisäksi kolme vaihtoehtoista tulevaisuusskenaariota. Perusskenaarion lähtökohtana oli jo tiedossa olevat politiikkatoimet (ml. vuodelle 2013 suunnitellut veronkorotukset ja muu finanssipolitiikka). Vaihtoehtoisissa ns. politiikkaskenaarioissa tehtiin herkkyysanalyysia työllisyysasteen kehityksen, kotitalouksien kulutusalttiuden ja vientisektorin kilpailukyvyn kehityksen osalta (Honkatukia and Ahokas 2012).

Honkatukia ja Lehmus (2016) ennustavat Suomen talouden palautuvan pitkän aikavälin kasvu-uralle 2020-luvun alussa, noin kolmen prosentin vuosivauhdilla. Perusoletuksena oli, että kasvu perustuu pääasiassa ensisijaisten tuotantotehtävi-

määrän kasvuun, ts. tuottavuuden vaikutus talouskasvuun vähenee. Teollisuuden osuuden kokonaistuotannosta arvioitiin putoavan viidennekseen (20 %), kun se ennen finanssikriisiä oli vakiintunut 25 %:n tasolle.

Honkatukian ym. (2010) mukaan Suomen taloudessa tullaan kohtaamaan jo lähitulevaisuudessa useita sekä sisäisiä että ulkoisia muutospaineita. Talouden rakenne tulee kuitenkin kehittymään myös tulevaisuudessa ”pitkälti lähihistorian mukaisena”. Sen sijaan työvoiman kysyntärakenne tulee muuttumaan merkittävästi. Kehitystä selittää ennen kaikkea demografisesta muutoksesta johtuva sosiaali- ja terveyspalveluiden työvoiman kysynnän nopea kasvu. Myös muiden alojen ulkoistuskehitys lisää erityisesti liike-elämän tukipalvelujen kysyntää. Palveluvaltaistuminen jatkuu myös muiden toimialojen sisällä palveluelementin korostuessa liiketoiminnassa yleisesti.

Kuva 4. Suomen kansantalouden työllisyysrakenne tulee muuttumaan merkittävästi jo vuoteen 2025 mennessä. Kuva kopioitu teoksesta Honkatukia ym. 2010.

Talouden kehittyessä ns. tasapainokasvu-urallaan (ts. ns. perusraennusteen mukaan) jalostuksen työllisyysosuus kasvaa hieman vuodesta 2014 vuoteen 2030, kun taas alkutuotannon osuus kokonaistyöllisyydestä pienenee. Palvelusektorin työvoimaosuus jatkaa kasvuaan, palvelualojen osuus tulee kasvamaan sekä bruttokansantuotteesta että työvoimasta. Tuotantorakenteen muutos tulee vaikuttamaan erityisesti työvoiman kysyntään. Työllisten määrä tulee kasvamaan palvelualoilla nopeasti erityisesti sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluiden toimialoilla, joilla työskentelevien työllisten määrä vuonna 2030 on yhteensä noin 480 000 henkilöä. Vuodesta 2013 vuoteen 2030 toimialan työllisten määrä kasvaa 97 000 henkilöllä. Sosiaali- ja terveyspalveluiden toimialan voimakas kasvu voi jopa hidastaa muiden palvelutoimialojen kasvua rajoittamalla niiden työvoimapotentialia. (Honkatukia ym. 2010; Ahokas ym. 2015)

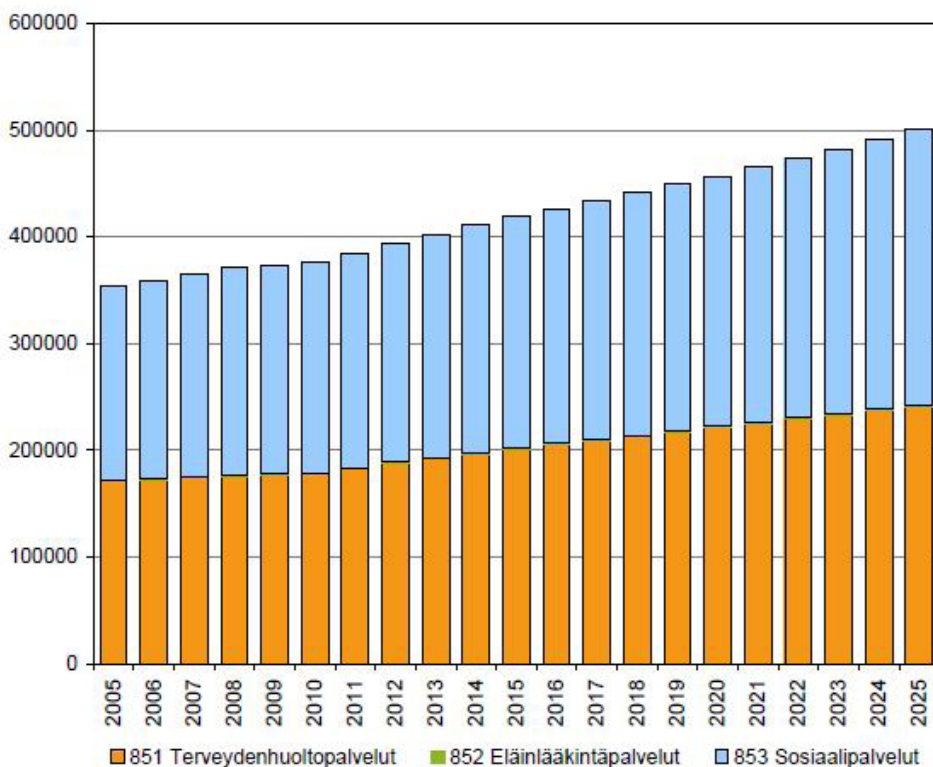
Honkatukian ym. (2010) ja Ahokkaan ym. (2015) mukaan myös työvoimavaltaisen rakentamis-toimialan osuus työllisistä tulee kasvamaan. Vuonna 2030 rakennusalaalla työskentelee erään ennusteen

(ennakoinnin politiikkaura) mukaan lähes 200 000 henkilöä, mikä on ylivoimaisesti eniten jalostuksen toimialaryhmistä.

Sen sijaan teollisuuden toimialoilla työllisten määrä tulee vähenemään erityisesti pääomavaltatumisen ja tuottavuuskehityksen johdosta. Sosiaali- ja terveysalan kasvulla ja sen aiheuttamilla työvoiman kysynnän muutoksilla voi kuitenkin olla negatiivisia vaikutuksia myös teollisuuden toimialojen kehitykseen (Honkatukia ym. 2010).

VAIHTOEHTOSET KEHITYSKULUT MYÖS MAHDOLLISIA

Lähtötulevaisuudenkin ennustamisessa on tärkeää generoida vaihtoehtoisia skenaarioita, joissa pyritään huomioimaan erilaisia merkittävästi talouden rakenteelliseen kehitykseen vaikuttavia kehityskulkuja. On täysin mahdollista, että sosiaali- ja terveydenhuoltoalan työvoiman tarve ei kasva em. arvion mukaisesti. Sosiaali- ja terveysministeriön ns. SOME-mallin mukaan sosiaali- ja terveys-

Kuva 5. Terveystenhuolto- ja sosiaalipalveluiden toimialoilla työskentelevien määrä tulee kasvamaan yli 100 000 työllisellä vuoteen 2025 mennessä. Kuva kopioitu teoksesta Honkatukia ym. 2010.

palvelujen työvoimatarve olisi vuonna 2025 noin 60 000 henkeä alempi kuin perusurassa. Laskennan perusteena olevaa nopeampi maahanmuutto puolestaan lisäisi työvoiman tarjontaa. Kehityksestä hyötyisivät eniten kaupan ja rakentamisen toimialat. Arvion mukaan nopeamman maahanmuuton myötä lisäytyvä työvoima ohjautuisi ensisijaisesti palvelusektorille. Kansantalouden kasvuun ja talouden rakenteiden kehitykseen voidaan myös vaikuttaa erilaisilla politiikkatoimilla. Talouskehitystä voidaan edistää merkittävästi lisäämällä työn tarjontaa, kotitalouksien kulutushalukkuutta sekä parantamalla tuotannon kilpailukykyä ja erityisesti hyödykkeiden laatua ja haluttavuutta. (Honkatukia ym. 2010; Honkatukia ym. 2012)

Tällä hetkellä tuntemattomat toimialat, teknologiat ja työnlaadut saattavat muokata merkittävästi talouden rakenteita pitkällä aikavälillä. Ahokkaan (2011) mukaan

”... jo vuosikymmenen päähän ulottuvat skenaariot voivat jättää huomioimatta sellaisia kehityskulkuja, jotka lopulta tulevat määrittelemään keskeisesti talouden rakenteellista kehitystä. Esi-merkiksi sähköteknisen teollisuuden voimakasta kasvua 1990-luvun lopulla lienee ollut vaikea ennakoida vielä 1990-luvun alussa.”

Lisäksi vallitsevan talouskriisin voi odottaa aiheuttavan merkittäviä pysyväluonteisia muutoksia myös talouden rakenteelliseen kehitykseen. Honkatukian ym. (2012) mukaan teollisuuden toimialojen kasvu on ollut kriisin johdosta väisä. Malirannan ym. (2011) mukaan vuonna 2009 koettu talouskriisi jätti pysyviä tai pitkäaikaisia vaikutuksia Suomen talouteen. Se vauhditti maailmantalouden työnjaon rakenteellista muutosta ja nopeutti myös Suomen kansantalouden rakennemuutosta. Honkatukian ja Lehmuksen (2015) mukaan Suomen talous on ollut vuodesta 2015 jotakuinkin nollakasvussa. Euroalueella puolestaan on jo nähty jonkinlainen käänne parempaan. Hitaan käänteen oletetaan tapahtuvan myös Suomessa, vaikka kasvu jää hyvin vaatimattomaksi.

VAKUUTETTUJEN TÖIDEN RISKIT MUUTTUVAT

Toimialarakenteen muutos vaikuttaa väistämättä töiden luonteen ja vakuutettujen riskien profiilin muutokseen. Kokonaisuutena palvelualalla tehtävät työt eivät ole niin riskialttiita kuin alkutuotantoon ja jalostukseen kuuluvat työtehtävät: palvelualan töissä sattuu vähemmän ja lievempiä työtapatur-

mia kuin alkutuotannossa ja jalostuksessa. Riskin komponenttien (todennäköisyys ja vakavuus) lisäksi riskiprofiilia tarkasteltaessa on tärkeää tarkastella myös vahinkojen laatua. On odotettavaa, että korvattujen työtapaturmien jakaumat muuttuvat toimialarakenteen muuttumisen myötä merkittävästi myös vahingoittumistavan, vamman laadun ja muiden niitä kuvaavien luokittelumuuttujien osalta. Toisaalta työmatkatapaturmien osuus kaikista korvattavista työtapaturmista todennäköisesti kasvaa edelleen palvelualojen volyymin kasvaessa.

Palveluala on kuitenkin varsin laaja käsite ja sisältää useita toimialoja ja työnlaatuja, jotka poikkeavat toisistaan merkittävästi myös vakuutetun riskin osalta - sekä vahinkotaajuuden että sattuneiden vahinkojen vakavuuden suhteen. Palvelutoimintojen lisääntyminen rakentamisessa ja perinteisillä teollisuuden aloilla vahvistaa tätä kehitystä. Samalla fyysisesti kuormittavien töiden osuus pienenee, tosin kehitys ei tässäkään suhteessa ole yksiselitteinen. Toimialojen sisäisen profiilin muuttuminen vaikeuttaa niiden keskinäisten suhteiden muutoksissa tapahtuvien muutosten tulkintaa, ja toimialakohtaisiin vahinko- ja riskitarkasteluihin on suhtauduttava tulevaisuudessa entistä varauksellisemmin.

Nopeasti kasvavan sosiaali- ja terveydenhoitoalan töihin liittyy useita sekä henkisesti että fyysisesti raskaita tehtäviä. Useissa sosiaali- ja terveysalan työtehtävissä esimerkiksi potilasnostot aiheuttavat merkittävästi työtapaturmia. Henkistä kuormitusta aiheuttavat kiire, eettiset ongelmat työssä ja haastavat asiakastilanteet. Työhön liittyvät väkivaltatilanteet ovat yleisempiä kuin muilla toimialoilla. Työn kuormittavuutta lisäävät myös alalle tyypillisiin vuorotöihin liittyvät häiritteijät ja useilla työpaikoilla myös puutteelliset henkilöstöresurssit ja muut fasiliteetit. Erityisesti sairaala- ja laboratorioympäristöissä työhön liittyy myös useita niille erityisiä fyysikaalisia, kemiallisia ja biologisia vaara- ja häiritteijöitä. (Parantainen ja Laine 2010)

Rakennusten kosteus- ja homevaurioihin sekä sisäilmanlaatuun liittyvät ongelmat ovat hyvin ajankohtainen aihepiiri, johon liittyviä erittäin merkittäviä riskitekijöitä on tarkasteltava myös työturvallisuuden ja -terveyden sekä työtapaturmavakuuttamisen näkökulmista. Kansantalouden rakennemuutoksen myötä on odotettavissa, että yhä useampi työntekijä työskentelee tulevaisuudessa työympäristössä, joissa voi altistua huonon sisäilman aiheuttamille riskeille. Siten rakenne-

muutos voi osaltaan voimistaa huonoon sisäilmaan liittyvää riskipotentiaalia.

VOIKO KEHITYS AIHEUTTAA PAINETTA LAAJENTAA TURVAN KATTAVUUTTA?

Toimialarakenteen muuttumisen myötä myös yrityskokoluokkien osuudet tulevat muuttumaan. Jo nyt on havaittu, että uusia työpaikkoja syntyy erityisesti pienissä yrityksissä. Työvoimaintensiivinen palvelusektori luo erityisesti pien- ja mikroyrityksille entistä enemmän liiketoimintamahdollisuuksia. Samalla on myös odotettavissa, että itsensä työllistäneiden osuus kaikista työllisistä tulee kasvamaan. Sosiaali- ja terveydenhoitoala on paitsi voimakkaan kasvun, myös merkittävien linjausten ja muutosten tilassa. Tällä hetkellä ei ole vielä varmaa tietoa siitä, kuinka tällaiset palvelut tullaan tulevaisuudessa järjestämään. Näillä ratkaisuilla tulee olemaan merkittäviä vaikutuksia paitsi toimialan sisäisen rakenteen, myös tilaaja-toimittaja-rakenteen kannalta. Ovatko esimerkiksi kunnat ja kuntayhtymät tulevaisuudessa näiden palveluiden tuottajia vai tilaajia?

Työelämää ja sosiaaliturvaa koskevassa lainsäädännössä, sopimuksissa ja käytännöissä ei ole kaikilta osin huomioitu itsensä työllistäneiden ammatinharjoittajien poikkeuksellista asemaa työntajan ja työntekijän roolien ”välimaastossa”. Usein itsensä työllistävä yrittäjä on käytännössä työntekijän asemassa ilman työntekijän turvaa ja oikeuksia. Aiheeseen liittyvää keskustelua käydään jo nyt ja on todennäköistä, että kuvatus kehityksen myötä itsensä työllistävien palveluntarjoajien ja toimeksiantajayritysten väliin suhteisiin liittyvä yhteiskunnallinen keskustelu vain kiihtyy tulevaisuudessa. Toimialarakenteen muutosta tehostavat töiden ulkoistaminen, vuokratyön sekä etä- ja ptkätöiden yleistymisen yms. työelämää voimakkaasti muokkaavat ilmiöt.

Töiden pilkkominen, ulkoistaminen, vuokratyön yleistymisen ja ns. yhteisten työpaikkojen yleistymisen on haasteellista myös työturvallisuusriskien ja tapaturmavakuuttamisen riskien hallinnan kannalta: Käytännössä useiden toimijoiden työpaikoilla työturvallisuuden vastuut eivät ole aina yksiselitteisesti määritettävissä, mikä johtaa riskienhallinnan kannalta ongelmallisiin tilanteisiin. Kuka viime kädessä johtaa työturvallisuutta ja säilytetäänkö hinnoittelun riskivastaavuuden tavoite myös tapaturmavakuuttamisen näkökulmasta? Työtaturmavakuuttamisen näkökulmasta

olisi tärkeää linjata vastuukysymyksiä myös regresimenettelyjen osalta.

Palvelualojen ja sitä seuraava itsensä työllistäneiden osuuden kasvu johtaa väistämättä tilanteeseen, jossa yhä useampi työllinen ei kuulu lakisääteisen työtaturmavakuutuksen piiriin - mikäli turvan juridisiin perusteisiin ei tehdä muutoksia. Samalla myös tapaturmavakuutuksen maksutulo luonnollisesti pienenee. Tällaisessa tilanteessa voi nousta jälleen ajankohtaiseksi kysymykseksi tarpeet turvan kattavuuden uudelleen tarkasteluun, konkreettisenä kysymyksenä se, pitäisikö turvan lakisääteistä piiriä laajentaa käsittämään myös itsensä työllistävät työntekijät.

Työelämän suhteisiin ja vastuisiin liittyvään keskusteluun liittyen tulee myös aiheelliseksi kysymys tapaturmavakuutusjärjestelmän rahoittamisesta: Olisiko uudessa tilanteessa ”sosiaalisesti oikeudenmukaista” edellyttää myös toimeksiantajayrityksiä osallistumaan tapaturmavakuutusmaksujen rahoittamiseen tai siirtää koko vakuuttamisvelvoite tilaajayrityksille rinnastamalla itsensä työllistävät yrittäjät tältä osin palkansaajiin? Tällaiset pohdinnat kuuluvat luonnollisesti lakeja ja lakiuudistuksia valmistelevalle Sosiaali- ja terveysministeriön virkamiehille, työryhmille ja meikäläisessä järjestelmässä ennen kaikkea työmarkkinajärjestöille.

TYÖTURVALLISUUSRISKIEN HALLINTA EDELLYTTÄÄ UUSIA RATKAISUJA

Toimialarakenteen muutoksesta seuraavan töiden laadun muutos tulee muuttamaan merkittävästi myös työympäristön vaaratekijöiden ja työtaturmien luonnetta. Palvelualoille tyypillisten työturvallisuusriskien luotettava arviointi ja hallinta edellyttävät erilaisia valmiuksia mihin alkutuotannon ja jalostuksen toimialoilla on totuttu. Erityisesti tulevat korostumaan psykososiaalisten riskitekijöiden hallinnan edellytykset. Tehokas työväkivallan torjunta edellyttää ns. perinteisen safety-koulukunnan työturvallisuusnäkökulman lisäksi rikosturvallisuuden torjuntaan keskittyvän ns. security-toimintatapojen hallintaa. Työmatkaturmien osuuden kasvaessa on myös syytä pohtia nykyistä järjestelmällisempiä ja tehokkaampia keinoja laajentaa vahinkojen torjuntaa myös työmatkaliikenteeseen, mikä edellyttää myös osaltaan laaja-alaisempaa vahingontorjunnan menetelmien osaamista.

Riskien hallinnan vaatimuksia on tarkasteltava sekä preventiivisen toiminnan (työturvallisuus-toimenpiteiden) suunnittelun että vakuutettavien riskien luotettavan arvioinnin kannalta. Työelämän toimintaympäristöjen ja vaatimusten muuttuminen edellyttää myös riskien arvioinnissa sovellettavien menetelmien päivittämistä. Erityisesti psykososiaalisiin, mutta myös moniin biologisiin ja kemiallisiin kuormitustekijöihin liittyvien riskien arviointi ja luotettava määrittäminen on haastavaa niiden monimutkaisten kausaali- ja vaikutusjohdosta. Kuormitustekijöiden ja niihin mahdollisesti liittyvien sairauksien ja tapaturmien syy-yhteyksiä ei vielä välttämättä tunneta riittävän hyvin luotettavien todennäköisyyksien ja vakavuustarkastelujen suorittamiseksi.

VOIKO KEHITYS AIHEUTTAA PAINETTA MUUTTAA ETUUKSIEN JA KORVATTAVUUDEN PERUSTEITA?

Työturvallisuusriskien hallinnan lisäksi töiden ja niihin liittyvien riskien luonteen muutosta on tarkasteltava myös tapaturmavakuutusjärjestelmään liittyvien etuuksien ja korvattavuuden näkökulmista. Merkittävät muutokset työturvallisuuteen ja -terveyteen vaikuttavissa työympäristöolosuhteissa johtaa väistämättä myös työperäisten sairauksien profiilin muutokseen ja jopa uudentyyppisten sairauksien ilmenemiseen. Tästä voi seurata paineita tarkastella kriittisesti myös nykylainsäädännön mukaisia ja vakiintuneita työtapaturmavakuutuksen etuuksia ja korvausperusteita.

Kyse on tapaturmien, sairauksien ja työolosuhteiden keskinäisistä syy-yhteyksistä, joiden uudelleen määrittelyyn voi kuvattu kehitys aiheuttaa merkittävästi painetta tulevaisuudessa. Sairauksien luonteen muuttuessa ja työn liikkuvuuden lisääntyessä yksiselitteisten yhteyksien osoittaminen syiden (olosuhteet) ja seurausten (sairaudet ja tapaturmat) välillä on entistä vaikeampaa. Tällöin sekä ilmoitettujen vahinkojen korvattavuuden että myönnettävien etuuksien määrittäminen monimutkaistuu. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että työtapaturmiksi ja ammattitaudeiksi ilmoitetaan yhä enemmän tapauksia, joiden kuuluminen tapaturmavakuutusjärjestelmään ei ole yksiselitteistä. Toisaalta tapauksiin saattaa liittyä entistä enemmän järjestelmän näkökulmasta kyseenalaisia hoitoja ja muita kustannuksia. Seurauksena on tarve linjata korvauskäytäntöjä ja niiden perustana

olevaa lainsäädäntöä uudenlaisten ennakkotapausten myötä.

Etuuksien ja korvausperusteiden ohella on tärkeää tarkastella kuvattujen toimintaympäristön muutosten vaikutuksia myös hinnoittelun riskivastaavuuden näkökulmasta. Erityisesti määritelmällisesti ”rajatapauksina” pidettävien ja aivan uudenlaisten tapausten korvaaminen voi johtaa siihen, että järjestelmän piiriin tulee tapauksia, jotka eivät sinne kuuluisi. Siksi on tärkeää varautua tällaisiin mahdollisiin muutoksiin myös hinnoittelua kehitettäessä.

Lisätietoja:

Mika Tynkkynen, Tapaturmavakuutuskeskus,
mika.tynkkynen@tvk.fi.

Tässä analyysiraportissa esitetään analyysin laatijoiden näkemys aiheesta. Analyysi on laadittu heinäkuussa 2016.

LÄHTEET JA LISÄTIETOJA

Ahokas, J. (2011). Suomen talouden palveluvaltaistuminen jatkuu myös tulevaisuudessa. Työpoliittinen aikakauskirja Vol. 2/2011, 24-38. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja.
Available at: <<http://www.tem.fi/files/30158/ahokas.pdf>>

Ahokas, J., Honkatukia, J., Lehmus, M., Niemi, J., Simola, A. and Tamminen, S. (2015). Työvoiman tarve Suomen taloudessa vuosina 2015–2030 (with english abstract). VATT Tutkimukset 181/2015. Institute for Economic Research, Helsinki, Finland. ISBN 978-952-274-148-6 (PDF). 145 pages.
Available at: <http://www.vatt.fi/file/vatt_publication_pdf/t181.pdf>

Honkatukia, J., Ahokas, J. and Marttila, K. (2010). Työvoiman tarve Suomen taloudessa vuosina 2010–2025 (with english abstract). VATT Tutkimukset 154/2010. Institute for Economic Research, Helsinki, Finland. ISBN 978-951-561-910-5 (PDF). 144 pages.
Available at: <http://www.vatt.fi/file/vatt_publication_pdf/t154.pdf>

Honkatukia, J. and Ahokas, J. (2012). Suomen talouden rakenteellinen kehitys finanssikriisin jälkeen – Kysyntä- ja tuotantorakenteiden muutos vuosina 2012–2030 (with english abstract). VATT Tutkimukset 169/2012. Institute for Economic Research, Helsinki, Finland. ISBN 978-952-274-041-0 (PDF). 82 pages.
Available at: <http://www.vatt.fi/file/vatt_publication_pdf/t169.pdf>

Honkatukia, J. and Lehmus (2016). Suomen talous 2015–2030: Laskelmia politiikkatoimien vaikutuksista (with english abstract). VATT Tutkimukset 183/2016. Institute for Economic Research, Helsinki, Finland. ISBN 978-952-274-170-7 (PDF). 41 pages.
Available at: <http://www.vatt.fi/file/vatt_publication_pdf/t183.pdf>

Kangasharju, A., Kröger, O. and Rauhanen, T. (ed.) (2011). Talouden rakenteet 2011. VATT-julkaisuja 59. Government Institute for Economic Research, Helsinki, Finland. ISBN 978-952-274-008-3 (PDF). 164 pages.
Available at: <http://www.vatt.fi/file/vatt_publication_pdf/j59.pdf>

Maliranta, M., Mankinen, R., Suni, P. and Ylä-Anttila, P. (2011). Suhdanne- ja rakennekriisi yhtä aikaa? Toimiala- ja yritysraakenteen muutokset taantumassa (with english abstract). The Research Institute of the Finnish Economy (ETLA), Helsinki, Finland. Discussion Papers No 1239. ISSN 0781–6847. 20 pages.
Available at: <<http://www.etla.fi/wp-content/uploads/2012/09/dp1239.pdf>>

Parantainen, A. and Laine, M. (2010). Työterveys ja -turvallisuus sosiaali- ja terveystalalla 2000-luvulla. Sosiaali- ja terveystalalla riskiprofiili. Työterveyslaitos, Turku, Finland. 25 pages.
Available at: <http://www.ttl.fi/fi/tyoturvallisuus_ja_riskien_hallinta/riskien_hallinta/riskit_altistuminen/riskiprofiilit/Documents/Sosiaali-%20ja%20terveysalan%20riskiprofiili%202010.pdf>

Tapaturmavakuutuskeskus TVK, Itämerenkatu 11-13, 00180 Helsinki